
Kronika * Chronicle

SU FIZIOLOGIJA – DAUGIAU KAIP 40 METŲ

Pasirinkimas. Daktarė Alina Šveistytė yra mėgstanti savo darbą, be mokslo, pasižyminti puikia savybe domėtis pasauliu, tuo, kas vyksta aplinkui, pažįstanti daug savos kartos biologų, gerai juos suprantanti ir apie gamtą bei visuomenę turinti savo požiūrį ir nuomonę. Ją sugeba ginti, o smalsų protą panaudoti turimam supratimui ir požiūriui stiprinti naujų žinių patirtimi.

Atokvėpiais apie daug ką yra tekę kalbėtis, gražiai dalytis mintimis, taigi ir apie tai, kas jai kažkada tapo esminiu pasirinkimu jos veikloje, tiksliau, kas gi tapo gyvenimo prasme, postūmiu į tam tikrą, tik tą konkrečią mokslo sritį, kuriai buvo paskirti daugiau negu keturi dešimtmečiai. Atvejai, kai tavo pašnekovas į amžinąjį būties klausimą, ar privalo ir ko privalo siekti žmogus, gali ir žino, ką atsakyti, yra nedažni. Ypač įdomu, kad į šį amžiais žmones kamuojantį klausimą Alina panorė atsakyti dar kone savo vaikystėje, o ir atsakymas stebina savo paprastumu: reikia žinoti, kas tau gyvenime yra svarbiausia. Tada lieka tik tai daryti, tada visa kita yra nesvarbu, nieko kito ir nereikia. Neabejodami galime tvirtinti, kad gražios, bet labai teisingos pasakos baigiantis vaikystei įteigta pamatinė mintis, jog ne bet koks, o tik svarbiausias uždavinys, kuo nors nepaprastas, ir dėl to – svarbiausias siekimas ar darbas privalo būti nepakeičiamas, pasirodė tokia kelrodiška, kad vėliau neatsirado reikšmingesnės, galėjusios ją nuneigti ar pakeisti.

Mokantis Kauno III mergaičių gimnazijoje, neblogai sekėsi daugelis dalykų, gerai – matematika, įdomi buvo astronomija, patiko gamtos pamokos, buvo gamtos būrelio pirmininkė, bet tie dalykai neišsiskyrė didesniu patrauklumu, neišsiminė kokiomis nors ypatybėmis. Tačiau vienas lyg ir nereikšmingas dalykas tada įstrigo ir labai rimtai sužavėjo. Šeštoje gimnazijos klasėje (iš viso tuo metu gimnazijoje buvo aštuonios klasės) dėstant mokytojai Šabienei biologiją, tam tikrą laiką buvo pasakojama apie nervų sistemą, jos fiziologiją. Bet moksleiviai fiziologija nesidomėjo, klasė tik užsirašinėdavo. Jiems tai atrodė didžiausia nuobodybė. Tačiau Alina būtent per tas pamokas aiškiai suprato, kad fiziologijos dalykas yra mokslas ir apie smegenų veiklą, tai mokslas apie

protą. O juk nėra nieko ir būti negali didingesnio, reikšmingesnio ir svarbesnio, negu žmogaus protas. „Fiziologija – tai ir yra tas, ko man reikia. Juk tai – pašaukimas!“ – dar ir dabar pakiliai prisimena Alina. Kalbėjome, kad tai retas, nepakartojamas atsitikimas. Alina pati stebisi tuo atsitikimu. Jaunas žmogus turi susipažinti su galybe dalykų, kartais ir specialybių, bet kad iš karto pataikytų į savąjį kelią, ji ir dabar mano, kad pasiseka tik nedaugeliui.

Tuo gyvenimo laikotarpiu, kai siekiama išsilavinimo, jos polinkis analitiškai mąstyti tik sustiprino esminį pasirinkimą: juk laikas, evoliucija nei žemėje, nei apskritai niekur kitur nesukūrė įstabesnio dalyko kaip žmogaus protas, tad kas galėtų būti reikšmingiau, kaip šį nepaprastą reiškinį tirti. Dabar, žinoma, smagu prisiminti, kad apie tiriamąjį darbą pradėta galvoti dar nuo mokyklos. O tuo metu kilusi mintis, kad Visatoje pats įdomiausias, sudėtingiausias ir nepaprastiausias dalykas yra smegenys, nepasikeitė iki šiol.

Aišku, žmogui skirtas gyvenimo kelias nebūna be kliuvinių. Alinos gyvenimo kelyje nelengvų kliūčių, jų lydėjusių arba stojusių skersai kelio, buvo gausu. Apie tai jau būtų kitų ilgų pasakojimų dalys. Šiame kolegės mokslininkės džiugiai sukakčiai paminėti skir-

tame tekste prabėgomis tegalime suminėti tik kai kuriuos dalykus.

Šeima. Šeimoje visi buvo vyresni. Iš 4 vaikų (2 seserų ir brolio) ji buvo jauniausia. Motina Juozapa Chomskytė (1906–1963), kilusi iš Rietavo, buvo vėliau gerai žinomų Lietuvos mokslininkų Vaclovo ir Romano Chomskių vyriausioji sesuo. Specialybės nebuvo įgijusi. Tėvas Juozas Šveistys (1887–1958) kilęs ir Eržvilko, labai gabus ir išsilavinęs žmogus, anksčiau norėjęs studijuoti biologiją (iš tikrųjų buvo teisininkas), turėjo platų akiratį, simpatizavo K. Griniaus socialdemokratinėms pažiūroms, dirbo advokatu. Tačiau jis pats turėjo tvirtą nusistatymą nedalyvauti partijų veikloje, be to, laikėsi kitos, labai tvirtos nuomonės, kad šeimoje kiekvienas turi turėti savo profesiją ir kad gyvenime svarbiausias dalykas yra mokslas ir jo turi būti siekiama.

Tėvai susituokė 1925 m. pabaigoje. Vyriausia sesuo Ona Laima (g. 1926 m.) tapo medike, gydytojams ir visuomenei gerai žinomos Vilniaus raudonojo kryžiaus ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoja. Antroji sesuo – Skaistutė (g. 1928 m.) mirė jauna, tesulaukusi 18 metų. Brolis Juozas (g. 1929 m., nors dokumentuose nurodoma 1930-ųjų sausis, mirė 1999 m.) labai norėjo studijuoti biologiją, tačiau universitetas jo nepriėmė, nes buvo „kaltas“, kad neturėjo charakteristikos, kurios jam neišdavė mokykla, nes tėvas 1949 m. dirbo Eržvilko gimnazijoje mokytoju, kurios direktorių tuo metu suėmė už pagrindinę veiklą. Teko jam stoti į veterinarijos akademią, į kurią rektorius priėmė ir be charakteristikos. Tapo zootechniku, mokslų kandidatu, vėliau – daktaru, profesoriumi, pelniusiu kelias mokslo premijas. Dirbo Lietuvos gyvulininkystės institute, 1993–1995 m. buvo Lietuvos mokslo Tarybos narys. Su broliu Alina bendravo nuo mažens ir visą laiką vėliau.

Vaikystė priklausė nuo tėvų, o nenuspėjamai vingiuotą jaunystės kelią, dar ir didelėmis duobėmis išmaltą, kraipė nedėkingos gyvenimo aplinkybės.

Mokymasis. Jo pradžia buvo Kelmėje. 1938 m., būdama 8 metų, pradėjo lankyti pradžios mokyklos III skyrių (iš viso buvo 5 skyriai), 1941 m. – Kelmės gimnazijos I klasę. Baigti gimnaziją sutrukdė karas. 1944 metų vasarą su tėvais atostogavo Tauragės apskrityje, kur buvo tetos ūkis, o rudenį (apie spalio mėn.) su frontu atsidūrė Vokietijoje. Grįžtant iš Vokietijos Torunėje suėmė tėvą. Jis buvo išvežtas į Komiją (Vorkutą). Į Lietuvą (Kauną) grįžo po karo. Materialiai motinai su vaikais buvo labai sunku. Gyveno vargingai, glaudėsi pas mamos motiną. Pragyvenimui buvo išleista visa, kas galėjo būti parduodama. Užpuolė negandos – seserys sirgo TBC, viena jų ligos neatlaikė (mirė 1946 m.). Broliui teko gydytis sanatorijoje. Tačiau nepaisant visko reikėjo mokyti. Toks buvo tėvo priesakas, ir jis buvo vykdo-

mas. Gelbėjo motinos pasiaukojimas. 1945–1949 m. mokėsi Kauno III mergaičių gimnazijoje.

Baigusios gimnaziją, merginos rinkdavosi studijuoti tada prestižines specialybes: mediciną arba lietuvių kalbą ir literatūrą, nors konkursas į jas buvo didelis. Alina mokėsi gerai ir konkursai nebūtų buvę kliūtis, todėl prisiminimuose yra rašiusi: „Kai aš sakiau, kad stosiu į biologiją, turbūt atrodžiau keistuolė“, tik gimnazijos direktorė, tai išgirdusi, pasakė: „gerai, kad bent ne į mediciną“.*

Į Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto biologijos specialybę įstojo 1949 m. Konkursas buvo nedidelis. Vilniuje kartu su seserimi gyveno pas savo dėdę Vaclovą Chomskį. Visi jautėsi kaip vienos šeimos nariai. Labai bendravo ir su dėdės dukra Meilute Chomskyte, studijavusia geologiją tame pačiame fakultete (dabar Kabailienė, Gamtos fakulteto profesorė). Laiškais susirašinėdavo su broliu.

Iš 25 priimtų pirmakursių vėliau liko tik 22, ir tik merginos. Pradžioje bendrųjų disciplinų paskaitos buvo skaitomos visam kursui. Bendrųjų paskaitų buvo ir zoologinės krypties studentams, kuriems priklausė ir gyvulių fiziologai. Nuo trečio kurso po 2–4 studentus buvo skirstomasi į specialybes arba specializacijas. Tada profesoriai nevengė ir galėjo skaityti spekursų paskaitas ir dviem studentams. Ir „*neateiti į šias paskaitas tiesiog buvo neįmanoma*“; – pasakojo Alina. Aišku, ji buvo pasirinkusi gyvulių fiziologiją. Prisiminė nemažai savo dėstytojų. Su kai kuriais vėliau teko ne tik bendrauti, bet ir dirbti. Tai Teklė Kiselytė, dėščiusi histologiją, embriologiją, Romanas Žebenka, dėstęs gyvulininkystę, asistentė Birutė Kuosaitė – visi buvę savo dalykų žinovai. Paskaitas skaitė medicinos profesoriai Vladas Lašas ir Jonas Šopauskas, taip pat medikas vyresnysis dėstytojas Julius Juršas. Dėstytojams, ypač dviem pastariesiems, jaučia didžiulę pagarbą, nes jie ne tik kas savaitę važinėjo iš Kauno, bet ir stebino savo kruopščiu pasiruošimu paskaitoms, nors jos buvo skaitomos tik keturioms studentėms. Ir skaityta ne auditorijoje, o katedros patalpoje, prie vieno stalo su dėstytoju. Negalima nepaminėti puikių prof. T. Ivanausko bendrosios zoologijos paskaitų, labai įdomiai lyginamąją anatomiją perteikęs doc. A. Mačionio, daugiausia žinių davusios per lauko praktikas prof. M. Natkevičaitės-Ivanauskienės.

Specialiųjų kursų disciplinos buvo siauros, bet jų visuma gerai aprėpė fiziologijos srities specifiką. Jos buvo tokios: *centrinės nervų sistemos fiziologija; nervų raumenų fiziologija; virškinimo fiziologija; endokrinologija; kraujo sistemos fiziologija; organizmo vegetatyvinių funkcijų reguliacija; organizmo ir vidinės terpės reguliacija; mityba, vitaminai; veisimosi fiziologija*. Tai

* Publikacijos autorius dėkoja gerb. dr. Alinai Šveistytei, leidusiai pasinaudoti jos rašytais prisiminimais.

buvo geras pamatas tam, kad būsimeji specialistai būtų parengti kvalifikuotai bei visapusiškai.

Gamtos fakultete veikė studentų mokslinė draugija (SMD), kūrėsi įvairūs jos būreliai. Nuo antro kurso buvo Gyvulių fiziologijos mokslinio būrelio narė, o trečiajame – išrinkta pirmininke. Agitavo jaunesnių kursų studentus tapti būrelio nariais. Deja, 1952 m. rudenį buvo uždaryta Gyvulių fiziologijos katedra, taigi panaikinta ir specialybė. Tada nutrūko būrelio veikla. Pasirodo, fakultetas norėjo iš pareigų atleisti Gyvulių fiziologijos katedros vedėją M. Valių, tačiau nesant kitokių būdų teko pasielgti neracionaliai – panaikinti pačią katedrą.

Studentiški išpūdžiai įstringa ir išlieka ilgam. Ne išimtis ir Alinos studijų metai. Per norą labiau įsigilinti į fiziologiją būta ir aktyvių veiksmų, ir nuotaikingų įvykių. Štai keli iš jos užrašytų prisiminimų:

„... mūsų teorinis paruošimas buvo neblogas. Blogiau buvo su bendrosios zoologijos praktikomis I ir II kurse. Mūsų merginos buvo smarkios ir pačios reikalavo, kad praktikos būtų geresnės..., kad mes išvažiutuote kur nors kitur. Mums nepavyko. Tačiau vėlesniems kursams, atrodo, buvo geriau...“

„Mūsų reikalavimu trečiame kurse buvo pakeistas dėstytojas, skaitęs gyvulių fiziologijos kursą. Matyt, dėl to, kad jis vykdė mokslinį darbą, paskaitoms nesiruošė. Vadovėlių tuo metu lietuvių kalba beveik nebuvo, o rusų kalbos dar gerai nemokėjom.“

„... mokantis III kurse, žiemos atostogų metu, apie 100 studentų iš įvairių fakultetų važiavo į Maskvą. Tai buvo ekskursija. Aš norėjau nueiti į Maskvos universiteto Gyvulių fiziologijos katedrą, pasikalbėti su katedros vedėju prof. Ch. S. Koštojancu, kuris buvo žymus gyvulių fiziologas, lyginamosios fiziologijos specialistas. Dabar aš stebiuosi savo drąsumu. Ir tada atrodė drąsu, bet labai norėjau. Važiavo ir A. Grigelis. A. Grigelis pasakė, kad jis iš trečio kurso, kad nesuprastų, kokie mes menki fiziologai... buvo atostogos, prof. Koštojanco nebuvo, tačiau ... katedros docentė (pavardės neprisimenu) parodė visą aparatūrą, papasakojo apie darbus, apie kuriuos tuo metu daug ko nesupratau ... Tuo pat metu, kurso geologas V. Lelešius nusivedė mane ir mano pusseserę M. Chomskytę į darvinizmo muziejų, tačiau tuo metu jau buvo uždarytas. Išprašė, kad mus įleistų. Muziejaus darbuotojos daug ką parodė, paaiškino. Tik mes privalėjom niekam nesakyti, kad mus įleido... Kelionė išliko atmintyje dėl šių atsitiktinai sutiktų žmonių gerumo...“

Paskutinė citata aiškiai liudija, kaip studijų metais intensyviai plečiasi žmogaus akiratis, formuojasi požiūriai, kartais keičiasi ir interesai. Gali turėti įtakos ir vienkartiniai įvykiai. Apsilankymas Č. Darvino muziejuje, naujos žinios apie šio mokslininko darbų rezultatus, padarė Alinai didelį išpūdį. Nuo tada daug labiau ėmė domėtis evoliucija (tiesa, ji mena,

kad ir per prof. T. Ivanausko paskaitas buvo aiškiai pabrėžiama gyvūnijos rūšių pažinimo svarba, jų morfologinių požymių kaita, ir per jų lyginimą – evoliucijos mokslas, be to, prof. T. Ivanauskas visada rėmėsi prancūzų autoriais, juos citavo, nors politiškai tuo metu tai buvo gana „nekorektiška“).

Ėjo į pabaigą penktieji studijų metai, artėjo specialistų skirstymo ir draugų skyrimosi metas. Per visą studijų laiką mokėsi labai gerai (pažymių vidurkis buvo 5), todėl studijos buvo baigtos su pagyrimu, ir absolventės laukė tuo metu vadinamasis raudonas diplomats (tokius, beje, jau buvo įgiję jos sesuo ir brolis). Baigusiems universitetą didelis privalumas buvo gauti paskyrimą į kokį nors miestą, o tie, kurie buvo skiriami, pavyzdžiui, į nuošalesnę mokyklą, tai jau buvo tolygu nepasisekimui. Geriausiai baigusieji galėjo rinktis pageidaujamas vietas, ir ji be jokių išlygų turėjo tokią galimybę. Tačiau čia minėtinas gana savotiškas, pusiau kuriozinis atvejis. Dėdė V. Chomskis, kurio šeimoje prabėgo studijų metai, buvo fakulteto dekanas. Alina suprato, kad jam bus nepatogu, jei su jo žinia giminaitė gautų geresnį paskyrimą, todėl dėl būsimos darbuo vietės nerodė iniciatyvos. O pasirodo, tuo metu į Gamtos fakultetą buvo atvažiavęs Žemės ūkio akademijos rektorius J. Totoris iš Kauno, norėdamas gauti vieną VU absolventą. Kad į Kauną būtų skiriama A. Šveistytė, dekanui tarpininkavo jos lauko teniso treneris, kuris visai nežinojo apie savo sportininkės giminystės ryšius su dekanu. Iš tikrųjų jokių tarpininkavimo „žygių“ niekam nereikėjo. Kaip labai gerai baigusi universitetą ji konkurentų neturėjo ir be jokių kliūčių galėjo būti paskirta į Kauną. Taip ir buvo padaryta. Taigi nuo 1954 metų rudens prasidėjo savarankiškas darbas Lietuvos žemės ūkio akademijos Gyvulininkystės katedroje Kaune.

Tyrimų pradžia. Savarankišką mokslinį darbą pradėjo Medicinos fakulteto Fiziologijos katedroje, kaupdama duomenis diplominiam darbui. Sąlygos tyrimams katedroje buvo geros. Diplominio darbo tema buvo „Vazomotorinės ir cheminės termoreguliacijos veikimas aukštos aplinkos temperatūrose“. Vadovas – prof. J. Šopauskas.

Reikėtų prisiminti, kad tiriamasis darbas, kuris visą laiką domino, galėjo būti pradėtas ir anksčiau, kai dar antrame kurse dėl pirmųjų eksperimentų buvo susitarusi su viena fiziologijos specialybės studente, dėstytojo S. Galberštado laborante. Tačiau dėstytojas neleido dirbti motyvuodamas, kad dar būsią laiko „dideliems atradimams padaryti“. Po metų, jau trečiame kurse, per docentą A. Malachovskį galėjo pradėti bandymus Eksperimentinės medicinos institute. Tačiau ir vėl nutiko panašiai. Nesutiko instituto direktorius prof. V. Girdzijauskas.

Nepasisėkus pradėti fiziologinių tyrimų, su kurso drauge J. Dačiulyte buvo įstojusios į Ornitologų būre-

lį. Iškyla prisiminimai, kaip pažinti paukščius mokė R. Kazlauskas, V. Logminas. Būdamas penktame kurse dar pasidomėjo fiziologijos aspirantūros galimybėmis, tačiau pasirodė, kad tokios šakos aspirantūra tada niekam neatrodė esanti reikalinga. Slėgė nusiūlymas, tik daugiau žaidė lauko tenisą, o baigusi universitetą galvojo pradėti mokytojauti, tačiau „tik ten, kur yra lauko teniso aikštelės“.

Gavus paskyrimą į Lietuvos žemės ūkio akademiją ir pradėjus dirbti vyr. laborante, asistente, vėl apnikdavo buvimo ne savo vietoje nuotaikos. Katedrai vadovavo prof. J. Petraitis, fiziologijos kursą skaitė ir pratybas vedė doc. D. Kukenys, todėl Alinos skaityta pienininkystė bei gyvulininkystės praktika jos požiūriu tik „šiek tiek buvo įdomu ir naudinga“. „Buvo vyriškas kolektyvas, kartais gana grubokas (kaip man tada atrodė), bet su jais sutariau...“ Iš katedros vedėjo net gavo pasiūlym¹ studijuoti zootechniją. Tačiau tie dalykai nedomino. Dar kartą savo iniciatyva ieškojo galimybės gauti aspirantūros vietą. Buvo tartasi su LMA Biologijos institutu, kuris tam atvejui ir paskelbė priėmimą į biofizikos specialybę. Planuota, kad būsimoji aspirantė bus pasiūsta į Biofizikos institutą Maskvoje pas prof. Franką. Tačiau iš anksto ten nesusitarus dėl vietos sumanymas pradėti mokslinį darbą vėl vos nesužlugo. Išeitis galėjo būti rasta, jei su kuo nors būtų susitarta Lietuvoje dėl vadovavimo būsimam darbui. Pretendentė į aspirantūrą vėl kreipėsi į prof. J. Šopauską, ir šis vadovauti temai sutiko. Jis dar pasiūlė, kad tema galėtų būti iš periferinės kraujo apytakos srities. Tada atsisakė darbo LŽŪA ir pagaliau 1985 m. sausio 1 d. tapo Biologijos instituto aspirante.

Prasidėjo savarankiškų tyrimų etapas. Ėmė nagrinėti alkoholio įtaką periferinei kraujo apytakai distalinėse galūnių dalyse. Aspirantė dirbo ten pat (t. y. Kaune) Medicinos instituto Higienos katedroje, kurios vedėju buvo pats profesorius. Jis aprūpino disertantę aparatūra, pats labai domėjosi jos darbu. Apie jį kaip vadovą išliko puikūs prisiminimai: mokėjo įvairių užsienio kalbų, buvo susipažinęs su naujais fiziologijos mokslo pasiekimais, reiklus tiek kitiems, tiek sau, nemėgo pataikavimo, įvairių jubiliejinių šurmulių. Alinos vertinimu, tai pati ryškiausia asmenybė iš visų Lietuvos fiziologų.

Tačiau praėjus didesnei pusei aspirantūros, teko keisti disertacijos temą. Iš Kauno reikėjo išvažiuoti. Per vargus gavo kambarį Vilniuje, aspirantų bendrabutyje. Greitai baigėsi aspirantūros laikas, todėl dar ir po jos, tapusi Zoologijos ir parazitologijos instituto jaunesniąja mokslinė bendradarbe, kaupė duomenis disertacijai „Galūnių periferinių kraujagyslių kraujo apytakos kitimo analizė“. Nemažai eksperimentų atliko VU Medicinos fakultete, todėl vienu metu vadovavo studentų medikų fiziologijos pratyboms.

Parengusi disertaciją, asmeniškai prašė leidimo ją ginti Eksperimentinės ir klinikinės medicinos institute Vilniuje, susitarė su direktoriaus pavaduotoja mokslui medike dr. E. Karosiene. Tačiau ključių atsirado ir dėl gynimo. Šis institutas turėjo gauti Maskvos leidimą disertacijai svarstyti, nes tai buvo ne medikės atliktas darbas, be to, ne iš medicinos, bet iš žmogaus ir gyvulių fiziologijos srities. VU Gamtos fakulteto taryba šios specializacijos neturėjo, o prašyti tam leidimo iš VAK'o Maskvoje universiteto prorektorius nepanoro.

Pagaliam leidimą gavus 1964 m. gegužę apgynė biologijos mokslų kandidatės disertaciją. Nors gynimo ceremonija vyko Lietuvos MA didžiojoje salėje, ji disertacijos autorei niekuo ypatingu neįsiminė. Vyraavo medikų aplinka, nors tema jiems nebuvo labai artima. Vėliau su šiuo institutu palaikė ryšius tik netiesiogiai – per Endokrinologų draugiją.

Mokslinė veikla. Jai dažniausiai priskiriamas ir aspirantūros laikas. Anksčiau minėtoje apgintoje disertacijoje išnagrinėjo galūnių periferinių kraujagyslių reakcijos ir kraujo dinamikos priklausomybę nuo bendros kraujagyslių funkcinės būklės ir tiriamojo lyties. Šis darbas buvo iš širdies-kraujagyslių fiziologijos srities. Sąlygiškai tai galime pavadinti pirmąja jos tyrimų sritimi (buvo dar dvi kitos, kurios trumpai apibūdinamos toliau). Šios srities tyrimų yra atlikusi ir su žuvimis, kai prie jų grįžo beveik po 15 metų ir dirbo kartu su kolege fiziologe dr. G. Daniulyte. Kartu su ja žuvų širdies miokardo elektrinio aktyvumo tyrimais ji yra nustačiusi širdies įsijautrinimo silpniems elektros laukams reiškinį.

Bene ilgiausiai ir nuosekliausiai tyrinėjo (kalbant apskritai) paukščių endokrinologiją. Toji, vadinkime, antroji tyrimų sritis laikytina vienu įdomiausių, gana sudėtingų tiriamojo darbo etapų. Šie tyrimai yra iš bendrosios endokrinologijos (vidaus sekrecijos liaukų ir jų produktų hormonų) srities. Tai įvairiapusė, plati fiziologijos problema. Daug prisidėjo prie vienos šios problematikos dalies – įvairių vidaus sekrecijos liaukų funkcinio tyrimų ir gautais rezultatais sugebėjo paaiškinti paukščių antinksčių hormonų sintezės aktyvumo kitimo kai kurias priežastis. Eksperimentais ji nustatė, nuo ko priklauso paukščių antinksčių hormonų sintezė vystymosi metu. Kartu paaiškėjo, kad tai priklauso ir nuo tiriamojo objekto – paukščio lyties. Reikšmingiausia šių tyrimo darbų išvada buvo ta, kad vystymosi metu kinta antinksčių funkcionavimas.

Šie tyrimai savaime siejosi ir dirbant formavosi į trečią tyrinėjimų pakraipą – paukščių elgesio reguliavimo tyrimus. Aiškinantis hormonų, neuromediatorių daromą įtaką paukščių elgesiui, buvo nustatyta keletas su tuo susijusių aplinkybių: kaip funkcionuoja įvairaus amžiaus paukščių liaukos, kaip funkcijos

priklauso nuo individo lyties, koks tarpusavio endokrininių liaukų ryšys.

Tarp kitų eksperimentais paremtų rezultatų minėtinas dar vienas išaiškintas klausimas: koks yra hormonų (testosterono, progesterono) vaidmuo paukščių socialiniam elgesiui. Mokslininkė yra nustačiusi svarbiausius neuromediatorius, reguliuojančius šį elgesį. Pastaraisiais metais nagrinėjo paukščių apsauginių elgesio reakcijų neuroendokrininius mechanizmus, teršalų įtaką šioms reakcijoms. Tie tyrimai ypač aktualūs dabar, kai skiriama tiek daug dėmesio aplinkos poveikiui gyvajai gamtai. O visai neseniai perskaitė platų apibendrinantį pranešimą apie kai kuriuos paukščių autotomijos (apsauginės elgsenos elementai, kai atsisakoma kūno dalies, staigi apsauginė reakcija arba išankstinis pasiruošimas pasipriešinti aplinkai) fiziologinius mechanizmus.

Iš šios labai lakoniškos mokslo darbų apžvalgos nespecialistui sunku užčiuopti, kiek tyrimų autorė buvo artima ir kiek ji nutolo nuo pirmojo savo susižavėjimo, susijusio su ateities kelio pasirinkimu. Tačiau dabar, prisimenant apie tai per pokalbius ir žvelgiant į praeities darbo laikotarpius su malonumu galima teigti, kad išvada yra pozityvi: šie tyrimai Jubiliatės nenuvylė. Ji, pasirinkusi fiziologiją ir keletą dešimtmečių gilindamasi į įvairias jos fundamentines kryptis, realizavo save. Pasirodo, buvo tenkinama net ir pirmą kartą svajonė tyrinėti smegenis, autorės žodžiais, tobuliausia, begalinio laiko sukurtą dalyką. Atliktieji paukščių elgesio reguliavimo tyrimai – tai iš tikrųjų ir yra smegenų tyrimai. Kitais metodais, kitais būdais, „*prie smegenų ir neprieisi*“, – sako tyrėja. Elgesys yra labai svarbi ir plati organizmų, pirmiausia – smegenų funkcija. Elgesys yra galutinė smegenų veiklos (smegenų funkcionavimo) išraiška. Pabrėžtina: viena svarbiausių arba net svarbiausia jų veiklos išraiška. Per elgesį gyvūnas santykiauja su aplinka, todėl itin svarbu ir aktualu tirti, kas daro įtaką elgesiui, kas jį reguliuoja, kokie kiti mechanizmai įsijungia keičiantis sąlygoms. Apie elgesį, priklausantį nuo smegenų veiklos, yra daug žinoma, bet dar labai daug ką reikia ir iširti.

Apibendrinant reikia pasakyti, jog bet kokiomis aplinkybėmis būtina turėti savo svajonių ir siekių. Tikrai tada galima pajusti jų įgyvendinimo malonumą ir gebėti tai priimti kaip atpildą už savo pastangas. Jubiliatė niekam nepriekaištuoja, nors, atrodo, kai kuriais atvejais savo siekius galėjo realizuoti tik iš dalies. Vadinasi, sugebėjo ir sugeba džiaugtis tuo, ką pasiekė moksle, ir tai yra labai vertinga.

Turėtume dar pridurti, kad visas Alinos mokslo darbas siejosi ir kito kartu su viso instituto fiziologinių tyrimų plėtote. Pradėti dar Lietuvos MA Biologijos institute, Biologijos laboratorijoje, nuo 1959 m. jie buvo tęsiami Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos instituto Gyvulių fiziologijos laboratorijoje,

kuri 1980 m. buvo pavadinta Neurohumoralinės reguliacijos sektoriumi. 2000 m. gruodžio mėn. tyrimams sukako 50 metų. Reikšminga, kad tarp 4 asmenų, tą penkiasdešimtmetį vadovavusių laboratorijai, 13 metų (1988 m. sausis – 2000 m. vasaris) teko dr. A. Šveistytei. Ankstesniais metais, taip pat vadovaujant jai pačiai, parenkant tyrimų klausimus naujiems darbuotojams, tikslinant ar keičiant laboratorijos tematiką, jos požiūris ir nuomonė turėjo didelę įtaką. (Neseniai („Ekologija“, 2000, Nr. 4) laboratorijos (vėliau – sektoriaus) 50 metų raida, mokslinė veikla, svarbesni rezultatai, buvo pačios dr. A. Šveistytės trumpai analizuoti ir aprašyti, ta proga Ekologijos institute suorganizuota proginė fotoekspozicija iš laboratorijos gyvenimo.)

Visuomeninės iniciatyvos, asmens bruožų nuotropos. Jų greta mokslinio darbo visada rasdavosi ir jas dr. A. Šveistytė visada laikė svarbiomis. Visuomeninės veiklos neatsisakė iki šiol.

Viena visuomeninio darbo sferų būtų mokslinė organizacinė veikla, susijusi su tyrimų tematikos koregavimais, keitimais, kita – su organizavimu bei dalyvavimu įvairiose priemonėse, skatinusiose kūrybinę mokslinę mintį. Minėtinos ir pastangos sudominti fiziologija bei į ją patraukti jaunos biologus.

Jau 50 metų institute tęsiami gyvūnų fiziologijos tyrimai turėjo savo plėtros etapus. Iš prisiminimų (įvykių dalyvių pasakojimai bei užrašymai yra labai reikšmingi mokslo istorijai), labai tolerantiško požiūrio į kitų laboratorijos darbuotojų tyrimus išryškėja ir pačios dr. A. Šveistytės indėlis į tematikos kaitą, į pastangas siekti aukštesnio mokslo lygio.

Fiziologijos tyrimai, pradėti vadovaujant I. Gasiūnui, suintensyvėjo po 1951 m., kai apgynęs disertaciją į Lietuvą atvyko G. Cachajevs. Laboratorijai jis vadovavo ilgiausiai – daugiau kaip tris dešimtmečius. Pradžioje buvo dirbama laktacijos fiziologijos srityje, tačiau, kaip pasakoja daktarė, tematiką prireikė keisti dėl dviejų priežasčių.

Pirma, buvo manyta pereiti į endokrinologijos sritį, nes tuo metu fiziologijoje buvo labai populiarūs antinksčių tyrimai. Buvo svarbu ir tai, kad tyrinėjant laktaciją (E. Rimkutė) iš dalies jau buvo dirbama ir endokrinologijos srityje. Antra, instituto fiziologams buvo priekaištaujama, kad tirdami laktaciją jie atstovauja žemės ūkiui, todėl laboratorija, pakeitusi tyrimų kryptį, būtų arčiau zoologinės tematikos. Iniciatyvos ėmėsi A. Šveistytė ir E. Rimkutė. Alina gerai prisimena tą laikotarpį: laboratorijos vadovas „*buvo protingas, daug skaitantis fiziologinės literatūros, turėjo gerą atmintį. Tačiau jis nemėgo vykdyti eksperimentų. Kitiems netrukė dirbti, padėjo užmegzti ryšius su kitais mokslininkais, kai tai buvo reikalinga*“. Ir dabar, matyt, suprastamas reikalavimas, „*visiškai nesipriešino, kad mes pasiūlėm keisti tematiką*“. Taip labora-

torija pradėjo tirti paukščių bei žinduolių antinksčių žievės funkcinę reikšmę.

Žinoma, keičiantis ir sudėtingėjant antinksčių ir kitų hormonų tyrimo metodikoms, esamomis sąlygomis buvo sunku neatsilikti nuo naujausių mokslo pasiekimų. Vėl galvojama apie tematikos koregavimą, kryptama į paukščių elgseną. Iš pateikiamos dar vienos užrašytos minties akivaizdu, kad čia jos nuomone buvo lemiamas: „Tirti paukščių elgseną buvo mano sumanymas ir mano interesas. Pagaliau norėjau pereiti prie nervų sistemos tyrimų. Šie tyrimai turėjo būti ir tąsa hormonų funkcijos tyrimų, tik jau kitu aspektu. Pradėjome tirti hormonų ir neuromediatorių tarpusavio ryšius reguliuojant elgseną... Teoriškai viskam vadovavo G. Cachajevs. Visuose tyrimuose mes laikėmės principo, kad kiekvienas bendroje kryptyje turėtų savo individualią sritį, kurios jis turėtų būti specialistas... Tai buvo labai naudinga moksliniam augimui“.

Domėjosi A. Šveistytė ne tik savo, bet ir kitų instituto laboratorijų tyrimais (kaip ir mokslo naujienomis apskritai). Kaip įsitraukė į visuomeninę organizacinę veiklą? Dabar nė nebeprisimenanti. „Turbūt toks mano būdas. Institute jokiai organizacijai, išskyrus profsąjungą, nepriklausiau“. Tačiau, pasirodo, norint, turint sumanymų ir stengiantis juos įgyvendinti ir per profsąjungą buvo galima daug ką padaryti, daug ką pasiekti. Kaip dabar matyti, daugelis tų darbų galėjo būti atliekami gausios, tada nemažai atstovų turėjusios administracijos iniciatyva arba svarstomi instituto Mokslo tarybos. Per tuos ilgus darbo metus A. Šveistytė pabuvojo įvairiausiose pareigose instituto profsąjungoje: ir komiteto nare, ir pirmininko pavaduotoja, ir pirmininke. Vadovavo tuomet reikšmingam, glaudžiai su moksline veikla susijusiam gamybiniam prezidiumui. „Mano prisiminimu, profsąjunga instituto gyvenime vaidino tikrai svarbų ir teigiamą vaidmenį. Tai ne tik rūpinimasis butais, šaldytuvais, valgykla, kitais buitinais dalykais, bet ir kultūriniai renginiai vyko per profsąjungą. Gamybinis prezidiumas taip pat buvo profsąjungos padalinys. Man atrodė... jis daug ką gero darė. Moksliniai laboratorijų seminarai ir mokslinės instituto konferencijos buvo pradėti mano iniciatyva, kai dirbau gamybiniame prezidiume. Mes ne tik reikalavom mokslinių seminarų planų, bet ir juos tikrindavom. Dabar tai net keista, kad vieni sugalvodavo kažkokius reikalavimus, o kiti paklūsdavo. Tikriausiai visi manė, kad tai reikalinga, tik kažkas turėjo pradėti. Man tik visą laiką buvo keista, kad mokslinėmis diskusijomis turi rūpintis profsąjunga“. Ši prisiminimų citata ne tik aiškiai nusako buvusią situaciją, bet gali būti vertinga ir dabarčiai. Iš jos matyti, kad nepaisant aplinkybių iniciatyva nebūna be atgarsio.

Reikia dėliauti, kad tokio pobūdžio renginių, reikalingų mokslininko profesiniam akiračiui plėsti,

mąstymui skatinti, jos padalinys neatsisakė ir iki šiol. Kai kituose padaliniuose pastarąjį dešimtmetį seminarai prigeso arba visai išnyko, fiziologai juos organizavo reguliariai. Dažnai jie vykdavo vadovės kabinete, kur pranešėjo ir dalyvių kalbos bei diskusija pavirsdavo įdomiais neformaliais pašnekėsiais. Nėgana to, atrodytų buvę siauros tematikos renginiai pradėjo vilioti kitų instituto laboratorijų mokslo darbuotojus. Dalis instituto mokslininkų ėmė lankytis ir dabar lankosi fiziologų seminaruose lyg tai būtų savaime suprantami bendri instituto renginiai, nors iš tikrųjų tai sena vienos laboratorijos iniciatyva, susiklosčiusi tam tikra tradicija. Paminėtinas paskutinis fiziologų seminaras, kuriame didelio susidomėjimo susilaukusį pranešimą „Kai kurie paukščių antotomijos fiziologiniai mechanizmai“ padarė A. Šveistytė.

Susirinkimuose ji visada aktyvi, klausimais rodanti pavyzdį kitiems. Klausdama pranešėjo, nenukrypsta nuo esmės, gilinaisi į pranešime girdėtų faktų ar mokslo argumentų priežastis.

Apskritai, žiūrint dabarties akimis, ta visuomeninė veikla galėjo būti išreikšta įvairiau ar kitais būdais. Tačiau tuomet buvo pripratusi prie savo atliekamo vaidmens, tokios asmens saviraiškos, kuri atitiko tuometines nuostatas, distancijos išlaikymu oficialių lyderių atžvilgiu.

O visuomeninių išipareigojimų nesikrato ir iki šiol. Padaugėjęs jau nebedirbančių institute žmonių, kažkam reikia palaikyti su jais ryšį, ir čia neapsieinama be Alinos iniciatyvų. Ji sumano programas susitikimų, kurių per kelerius metus buvo nemažai, randa laiko perduoti sveikinimą bei šiltesnį žodį švenčių išvakarėse ir pan. Buvusiems bendradarbiams toks dėmesys ar susitikimai institute labai reikalingi, jų labai laukiama. Svarbu, kad jie būtų pastovūs ir visiems kuo ilgiau tęstųsi. Nes kur kitur, o būtent Alinos kambarėje jau iš nuotraukų juodais rėmeliais žvelgia taip gerai pažįstamos mielų bendradarbių Jadvygos, Birutės, Genovaitės amžinai ramios akys...

Džiugu paminėti tai, kas gali būti ne vienam pamokantys dalykai. Jubiliatės gyvenimo kelyje vis būta tolyn vedančios svajonės, optimistinio tenkinimosi tuo, kas yra nuveikta. Nėra abejonės, galėjo būti habilituota daktarė. Spėtume, kad neįjautė vidinio poreikio dėti pastangas tai formaliai įteisinti, tuo požiūriu lyg ir demonstruoti save lygiuojantis į organizuotus mokslo kolegas, nenukrypstamai einančius habilitacijos keliu. Dėmesio centre laikyti tai, kas pačiam naudinga, jai buvo nebūdinga, gal atvirkščiai, net nepriimtina. Ji nebūtų sugebėjusi atkakliai siekti, kad būtų įformintas laipsnis, kuris ne visada esti adekvatus pačiam mokslo rezultatui. Geras pagrindinių užsienio kalbų mokėjimas, gebėjimas savarankiškai parengti publikaciją, pvz., anglų kalba, domėjimasis profesinėmis naujienomis, mokslo pasieki-

mais apskritai, savo laiko skyrimas diplominiams darbams, dėmesys pradedantiesiems mokslinį darbą, pagalba baigiantiems disertacijas jai buvo artima. Ji vis dar dažnai kviečiama būti daugelio disertacijų oficialia vertintoja. Tad smagu, kad per pokalbius jos mintis dažniausiai atveda į civilizacijos pasiekimų vertinimą, bandymą pažvelgti į jų ištakas, o utilitarinės temos neužsimezga, joms vis dar neateina eilė. Ginčai kyla dažniau, nes, nors iš principo gerbdama ir toleruodama kito nuomonę, visada ieško pagrindo, priešastinio ryšio. Platus mokslinis ir kultūrinis akiratis leidžia remtis istoriniu mąstymu, praeities įvykių, aplinkybių žinojimu. Ne atsitiktinumai, kad daugiau kaip 10 metų ji yra Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos narė, priklauso kelioms mokslinėms gamtininkų draugijoms, lankosi su mokslo, technikos, kultūros bei knygos istorija susijusiuose renginiuose.

Slenkant darbo metams, neprarado geranoriškumo ir altruizmo. Visada sugebėdavo užtarti savo mokinius, padalinio darbuotojus ar kurį instituto biologą, jei kolegoms ar vadovams atrodė, kad jis ne tiek padarė arba kitaip pasielgė vykdydamas tematiką. Kaip ir anksčiau, yra ieškanti jaunų žmonių, kurie atsідėtų fiziologijai. Kad ši mokslo šaka būtų ugdoma, A. Šveistytė, lengvai sutiko atsisakyti parengto disertanto būsimojo fiziologijos padalinio lyderio naudai, nors tai reta: jai buvo priimtina siūlyti net savo vietą jaunai perspektyviai būsima doktorantei. Ji jaučia pareigą, nors nepakanka galimybių, remti jau mirusio brolio dukrą, siekiančią išsilavinimo.

Visa tai rodo, kad turime lyg ir eilinį, bet vis dėlto įdomų, gražų, nelengvą, daug kuo jaudinantį ir labai pamokantį gyvenimo kelią, tikrai vertą apybraižos, kurių visai neturime, ypač apie mūsų mokslininkus, sąmoningai ieškojusius tako tik savojoje mokslo srityje ir paliekančius joje ryškią brydę. O paimkime kitus kūrėjus (menininkai, kultūrininkai ir pan.): jų gyvenimas, pasiekimai ar nesėkmės, išgyvenimų bangos ar purslai įvairiapusiškai nušviečiami. Bet juk ir mokslininkai išgyvena, džiaugiasi ir nusivilia. Tačiau jie dažnai kuklesni, į viską žiūri nuosekliau, pirma vadovaujasi logika, protu (Visatos fenomenu), mažiau sukuria išorinio patrauklumo. Esame ir patys kalti savo kolegoms, kad vis pritrūksta laiko dažniau papasakoti visuomenei įdomiausius likimus, mokslo žmonių veiklos vingius.

O šiuo atveju esame dėkingi gerbiamai Jubiliatei už jos suteiktas galimybes ir progas daug kuo kartu džiaugtis. Linkime dar ilgus metus išsaugoti savo minties galią, ja naudoti gamtos ir žmogaus veiklos pažinimui.

Dr. Algimantas Jakimavičius

FIZIOLOGĖS DR. ALINOS ŠVEISTYTĖS SPAUSDINTŲ DARBŲ BIBLIOGRAFIJA

1959 m.

Šopauskas J., Šveistytė A. Pirštinių dviejų pipečių fotopletizmografai // Sveikatos apsauga. 1959. Nr. 9. P. 27–32.

1962 m.

Šveistytė A. Etilo alkoholio įtaka rankos pirštų kraujagyslėms // Fiziologijos ir biochemijos klausimai. Vilnius, 1962. P. 51–59.

Šveistytė A. Kai kurie periferinės kraujotyros apytakos rodikliai // Sveikatos apsauga. 1962. Nr. 3. P. 32–37.

1963 m.

Швейстите А. Изменение кровообращения в сосудах пальца руки на протяжении пыльсового цикла под влиянием этилового алкоголя // Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 1963. T. 2. P. 165–176.

1964 m.

Влияние некоторых факторов на функцию и структуру молочной железы / Г. Цахаев, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Е. Римкуте, А. Швейстите // X съезд Всесоюзного физиологического общества им. И. П. Павлова: Тез. докл. Москва, Ленинград. 1964. Т. 2. Вып. 2. С. 382–383.

Швейстите А. Анализ изменений кровообращения в периферических сосудах конечностей: Автореф. дисс. на соискание уч. степени кандидата биол. наук. Вильнюс, 1964. 28 с.

1965 m.

Римкуте Е., Швейстите А. К исследованию развития функции коры надпочечников у домашних пекинских уток в постнатальном онтогенезе // Материалы XV научной конференции физиологов, биохимиков и фармакологов юга РСФСР. Махачкала, 1965. С. 270.

Швейстите А., Римкуте Е. К вопросу исследования функции системы гипофиз-надпочечники у домашних пекинских уток в постнатальном онтогенезе // Тезисы докладов IV научного совещания по эволюционной физиологии, посвященного памяти академика Л. А. Орбели. Ленинград, 1965. С. 283–284.

1966 m.

Швейстите А., Римкуте Е. Некоторые данные о регуляции функции коры надпочечников уток // Материалы II эндокринологической конференции Белорусской, Латвийской и Литовской ССР. Вильнюс, 1966. С. 123–124.

1967 м.

Цахаев Г., Швейстите А. К изучению действия некоторых стрессорных факторов на гормональную систему гипофиз-надпочечников // Гормональные механизмы адаптации, сезонная периодика в организме, адаптация водно-солевого обмена: Материалы III всесоюзного совещания по экологической физиологии, биохимии и морфологии. Новосибирск, 1967. С. 76–78.

1968 м.

Действие некоторых гормональных факторов на функцию гипофиз-адреналовой системы при солевой нагрузке / Г. Цахаев, С. Дзингайте, Р. Пабрежайте, Е. Римкуте, **А. Швейстите** // V научное совещание, посвященное памяти акад. Л. О. Орбели: Тез. и рефераты докл. Ленинград, 1968. С. 270.

Швейстите А., Гилите И. Адренкортикотропное влияние гипофиза на надпочечники уток // Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 1968. T. 3. P. 111–119.

1969 м.

Tsakhaev G., Šveistytė A. Investigations on the synthesis of corticosteroids in ducks (*Anas platyrhynchos*) under the effect of some hormones // General and Comparative Endocrinology. 1969. Vol. 13. No. 3. P. 536.

Tsakhaev G., Šveistytė A. Investigations on the synthesis of corticosteroids in ducks (*Anas platyrhynchos*) under the effect of some hormones // Abstracts of short communications. V conference of European Comparative Endocrinologists. Utrecht, The Netherlands 24–29 August 1969. Ref. Nr. 166.

Žmonių sveikata / N. Kazėnaitė, E. Razgauskas, I. Šarmaitytė, **А. Šveistytė** // Gaidės ir Rimšės apylinkės. Vilnius, 1969. P. 204–211.

1970 м.

Дзингайте С., Швейстите А., Римкуте Е. Влияние гидрокортизона и преднизолонa на некоторые эндокринные железы у пекинских уток // XI съезд всесоюзного физиологического общества им. И. П. Павлова: Тез. докл. Ленинград, 1970. Т. 2. С. 451–452.

1971 м.

Šveistytė A. The changes in corticosteroid production in vitro in the adrenal gland of domestic ducks (*Anas platyrhynchos*) during their maturation // VI conference of European Comparative Endocrinologists. Montpellier, 2–7 August 1971. Ref. Nr. 207.

Швейстите А. Функционирование надпочечников пекинских уток в период созревания (1. Изменение интенсивности продуцирования кортикостероидов) // Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 1971. T. 3. P. 57–64.

1972 м.

Влияние половых гормонов на некоторые процессы обмена веществ у уток и крыс / С. Дзингайте, Б. Куо-

сайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, **А. Швейстите**, Г. Цахаев // Всесоюзный съезд эндокринологов „Актуальные проблемы физиологии, биохимии и патологии эндокринной системы“: Тез. докл. Москва, 1972. С. 81.

Римкуте Е., Швейстите А., Цахаев Г. Изменение продукции кортикостероидов и объема ядер интерренальной ткани у домашних уток в постнатальном онтогенезе // VI научное совещание и симпозиум по эволюционной физиологии, посвящ. 90-летию со дня рожд. акад. Л. О. Орбели: Тез. и рефераты. Ленинград, 1972. С. 185–186.

Швейстите А. Функционирование надпочечников пекинских уток в период созревания (2. Реакция надпочечников на экзогенный адренкортикотропин и тестостерон пропионат) // Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 1972. T. 1. P. 91–98.

1974 м.

Влияние противокроличьего антилимфоцитарного лошадного глобулина на эндокринную систему кроликов / Г. Цахаев, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, **А. Швейстите** // Вопросы эндокринологии: Матер. VII конф. эндокринологов. Тарту, 1974. С. 241–243.

Римкуте Е., Швейстите А., Цахаев Г. К вопросу зонации коры надпочечников домашних уток // Гормоны и гормональные препараты в животноводстве: Тез. докл. симпозиума. Москва, 1974. С. 35–36.

1975 м.

Šveistytė A. Gyvūnų senėjimas // Mokslas ir gyvenimas. 1975. Nr. 4. P. 41–43.

Влияние электрического тока на физиологическое состояние рыб / В. Бараускене, М. Восилене, Г. Даниюлите, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Л. Лисаускене, Д. Мисюнене, Р. Пабрежайте, Е. Римкуте, **А. Швейстите** // Основы биопродуктивности внутренних водоемов: Матер. XVIII научн. конф. по изучению внутр. водоемов в Прибалтики. Вильнюс, 1975. С. 352–353.

Изучение влияния антилимфоцитарных глобулинов на некоторые физиологические показатели у кроликов, индуцированных эхинококковыми антигенами / **А. Швейстите**, М. Бабянскас, Ю. Ширвинскас, А. Сруога, О. Гаско, В. Зволинскене, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, С. Дзингайте, Р. Пабрежайте, Я. Сивицкене // Acta parasitologica Lituanica. 1975. T. 13. N. 31–40.

Изучение влияния блокады тимуса антилимфоцитарной сыворотки на некоторые показатели / С. Дзингайте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, Я. Сивицкене, **А. Швейстите** // Тезисы научных сообщений всесоюзного съезда общества физиологов им. И. П. Павлова. Тбилиси, 1975. С. 124–125.

Использование антисыворотки против тимуса сумки Фабриции при исследовании связи этих желез с углеводным и электролитным обменом у уток / Я. Сивицкене, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, **А. Швейстите** // Методы в биохимии:

Матер. II съезда биохимиков Лит. ССР. Вильнюс, 1975. С. 382–385.

Половое различие функции коры надпочечников во время роста и развития домашних уток / **А. Швейстите**, Е. Римкуте, С. Дзингайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Я. Сивицкене // Проблемы эндокринологии сельскохозяйственных животных и применение гормональных препаратов в животноводстве: Тез. докл. Ленинград-Пушкин, 1975. С. 95.

1976 m.

Швейстите А. Продукция кортикостероидов и ее регуляция у птиц // Вопросы сравнительной и возрастной эндокринологии. Вильнюс, 1976. С. 33–75.

Швейстите А., Дзингайте С. Функционирование надпочечников пекинских уток в период их созревания (3. Функционирование надпочечников при ослабленной деятельности щитовидной железы) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1976. Т. 4. Р. 105–111.

Швейстите А., Сивицкене Я. Зависимость изменений концентрации глюкозы в крови уток от изменения концентрации кортикостерона под воздействием АКТГ // Актуальные вопросы обмена веществ: Матер. к конф. по вопросам физиологии обмена веществ в организме человека и животных. Вильнюс, 1976. С. 175–176.

1977 m.

Ацетилхолин / С. Дзингайте, Ю. Петрикас, Я. Сивицкене, **А. Швейстите** // Последствие электрических полей на водных животных. Вильнюс, 1977. С. 112–121.

Швейстите А., Дзингайте С., Сивицкене Я. Функционирование надпочечников пекинских уток в период их созревания (4. Функционирование надпочечников при ослабленной деятельности вилочковой железы и Фабрицевой сумки) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1977. Т. 1. Р. 99–104.

1978 m.

Швейстите А., Сивицкене Я. Формы агрессивного поведения молодых цыплят и их связь с некоторыми гормональными факторами // Управление поведением животных: Докл. II всесоюз. конф. по поведению животных. Москва, 1978. С. 325–327.

1979 m.

Влияние гормонов на агрессивное поведение кур / Г. Цахаев, **А. Швейстите**, Я. Сивицкене, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте // XIII съезд Всесоюзного физиологического общества им. И. П. Павлова: Тез. научн. сообщ. Алма-Ата, 1979. Т. 2. Ленинград. С. 405–406.

1980 m.

Šveistytė А. Koks gyvūnų amžius // Gyvoji gamta ir jos arpsauga. Vilnius, 1980. Р. 12.

Пороги чувствительности рыб к электрическому току определенные разными методами / **А. Швейстите**, Г. Данюлите, И. Нактинис, Б. Симонавичене // Поведение рыб в связи с техникой рыбоводства с организацией марикультур: Тез. докл. участников всесоюз. конф. Клайпеда, 1980. Т. 1. С. 119–120.

Швейстите А. О возможном механизме быстрого действия прогестерона у молодых цыплят // Тезисы к всесоюзному симпозиуму „Реализация наследственной информации“. Паланга, 1980. С. 33.

1981 m.

Влияние длительного ограничения подвижности на морфологические показатели жизнедеятельности кур / А. Юркевич, Г. Цахаев, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, Я. Сивицкене, **А. Швейстите** // Актуальные вопросы обмена веществ: Матер. ко II конф. по вопросам физиологии обмена веществ в организме человека и животных. Вильнюс, 1981. С. 83.

Реакции водных животных в электрических полях (8. Чувствительность радужной форели к электрическому току ниже порога визуально заметных реакций) / Г. Данюлите, С. Дзингайте, И. Нактинис, Р. Пабрежайте, Я. Сивицкене, **А. Швейстите** // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1981. Т. 2. Р. 135–143.

Швейстите А. Зависимость парацистовидной железы и поведенческой активности растущих петушков от кальция в рационе и от половых гормонов в раннем постнатальном онтогенезе // Актуальные вопросы обмена веществ: Матер. ко II конф. по вопросам физиологии обмена веществ в организме человека и животных. Вильнюс, 1981. С. 71–72.

1982 m.

Значение раздражения норадренергической системы в действии гормонов на агрессивное поведение петушков / Г. Цахаев, **А. Швейстите**, Р. Пабрежайте, Я. Сивицкене // Вопросы эндокринологии IX: Тез. докл. межресп. конф. Каунас, 1982. С. 136–137.

Некоторые аспекты влияния катехоламинергической системы на действие тестостерона пропионата, дезоксикортикостерона ацетат и эпифизэктомии у молодых петушков / Г. Цахаев, **А. Швейстите**, Я. Сивицкене, Р. Пабрежайте // Структурная и функциональная организация нейроэндокринной системы: Тез. докл. II всесоюз. конф. по нейроэндокринологии. Иваново, 1982. С. 116.

Швейстите А. Связь элементов агрессивного поведения петушков Белый леггорн с массой их тела и некоторых органов [Деп.] // ВИНТИ. 15 03 82. № 1150–82, 31 лист.

Швейстите А., Римкуте Е. О роли гормональных факторов регуляции агрессивных форм поведения птиц // Материалы VIII конференции эволюционной физиологии, посвященной 100-летию дня рождения Л. О. Орбели. Ленинград, 1982. С. 98–99.

1983 m.

Пороги чувствительности рыб, определенные разными методами / Г. Данюлите, И. Нактинис, Б. Симонавичене, **А. Швейстите** // Возможности использования физикохимических раздражителей для управления поведением рыб: Матер. всесоюз. конф. рыб по поведению рыб в связи с техникой рыболовства и организации марикультур. Москва, 1983. С. 7–11.

Швейстите А., Мицкене Д. Возможности участия дофаминергической системы в механизме влияния на поведение петушков леггорнов // Механизмы поведения: Матер. III всесоюз. конф. по поведению животных. Москва, 1983. С. 41–42.

Швейстите А., Пабрежайте Р. Зависимость влияния стимулятора α_2 -адренорецепторов клонидина от уровня тестостерона в организме на групповое поведение петушков // Теоретические и практические аспекты познания биохимических процессов: Тез. респ. конф. биохимиков. Вильнюс, 1983. С. 81.

Физиологические изменения в организме кур при гиподинамии / Г. Цахаев, Е. Римкуте, С. Дзингайте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Я. Сивицкене, **А. Швейстите**, А. Юркевич // XIV съезд Всесоюзного физиологического общества им. И.П. Павлова. Баку, 1983. Т. 2. Ленинград: Наука. С. 446.

1985 m.

Поведение физических параметров биологической жидкости при ее транспортировке с помощью высокочастотных вибраций / А. Бубулис, Е. Римкуте, Я. Сивицкене, **А. Швейстите** // Вибротехника: Межвузовский тематический сборник научных трудов. 1985. № 1(45). С. 141–143.

Швейстите А. Изменение поведенческих реакций петушков на апоморфин при воздействии резерпином и агонистом пресинаптических α_2 -адренорецепторов клонидина // Физиология и биохимия медиаторных процессов: III съезд докл. IV всесоюз. конф. посв. 85-летию со дня рожд. Х. С. Коштянц. Москва, 1985. С. 350.

1986 m.

Римкуте Е., Швейстите А. Адаптационные изменения в организме кур в период постнатального развития при ограниченной подвижности (4. Газообмен) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1986. Т. 4. Р. 50–55.

Швейстите А. Участие нейроактивных веществ в механизме действия тестостерона на социальное поведение петушков (1. Норадренергическая активность) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1986. Т. 2. Р. 73–84.

Швейстите А. Участие нейроактивных веществ в механизме действия тестостерона на социальное поведение петушков (2. Дофаминергическая активность) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1986. Т. 3. Р. 87–98.

1987 m.

Гормон-медиаторные взаимодействия в организме птиц / Г. Цахаев, **А. Швейстите**, А. Юркевич, Я. Сивицкене, Р. Пабрежайте // Материалы VII научной конференции ЦНИЛ Тбилисского государственного института усовершенствования врачей „Центральная регуляция вегетативных функций“. Тбилиси, 1987. С. 297.

Исследование регуляции гормонами поведения птиц в зависимости от функционального состояния моноаминергической системы / Г. Цахаев, **А. Швейстите**, Я. Сивицкене, А. Юркевич, Р. Пабрежайте // XV съезд Всесоюзного физиологического общества им. И. П. Павлова. Кишинев, 1987. Т. 2. С.

Обмен веществ в организме кур в период постнатального развития при ограниченной подвижности / Г. Цахаев, Е. Римкуте, Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Я. Сивицкене, **А. Швейстите**, А. Юркевич // Актуальные вопросы обмена веществ: Материалы к третьей конф. по вопросам физиологии обмена веществ в организме человека и животных. Вильнюс, 1987. С. 224–225.

Швейстите А., Скукаускайте В., Палтанавичене А. Значение сдвигов в обмене веществ для действия тестостерона у птиц // Актуальные вопросы обмена веществ: Матер. III конф. по вопросам физиологии обмена веществ в организме человека и животных. Вильнюс, 1987. С. 231–232.

1988 m.

Šveistytė А. Role of monoamines in testosterone propionate effect on cockerels behaviour // XIV conference of European Comparative Endocrinologists. Salzburg (Austria), 1988. P. 65.

Цахаев Г., Швейстите А., Юркевич А. Влияние активированной ГАМКергической системы на проявление эффектов тиролиберина и тестостерона на поведение птиц // Тезисы докладов III всесоюзной конференции по нейроэндокринологии. Ленинград, 1988. С. 256.

Швейстите А., Пабрежайте Р. Значение сниженного синтеза серотонина парахлорфенилаланином (ПХФА) на активность дофаминергической системы у птиц // Тезисы IV съезда биохимиков Литовской ССР. Вильнюс, 1988. С. 141–142.

1989 m.

Швейстите А. Участие нейроактивных веществ в механизме действия тестостерона на социальное поведение петушков (3. Выявленные с помощью блокатора MAO нуредала моноамины, участвующие в действии тестостерона) // Lietuvos TSR MA darbai. С ser. 1989. Т. 3. Р. 132–140.

Швейстите А., Скукаускайте В. Участие нейроактивных веществ в механизме действия тестостерона на социальное поведение петушков (4. Выявленные тестостерона при сниженном п-хлорфенилаланином

синтезе серотонина) // Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 1989. T. 4. P. 95–113.

1990 m.

Физиологические основы поведения домашних птиц: монография / Б. Куосайте, Р. Пабрежайте, Ю. Петрикас, Е. Римкуте, Я. Сивицкене, Г. Цахаев, А. Швейстите, А. Юркевич. Вильнюс: Мокслас, 1990. 136 с.: ил.

Šveistytė A. The influence of neurotransmitters on progesterone-induced sedative and anesthetic effects in chickens // 15th conference of European comparative endocrinologists: Abstracts. Leuven (Belgium), 1990. P. 165.

Швейстите А. Значение тестостерона в ГАМКергической регуляции поведения птиц // Физиология и биохимия медиаторных процессов: Тез. докл. V всесоюз. конф., посвященной 90-летию со дня рождения акад. АН Армянской ССР, член.-корр. АН СССР Х. С. Коштоянца. Москва, 1990. С. 327.

1991 m.

Šveistytė A. The influence of neurotransmitters on progesterone-induced sedative and anesthetic effects in chickens // General and comparative endocrinology: A Inter. Journ. 1991. Vol. 82. No. 2. P. 300.

1993 m.

Šveistytė A. Effect of neuroactive drugs on fear-related behaviour of the fowl // Baltistic/Scandinavian physiology meeting: Scient. program and abstr. Tartu, 1993. P. 16.

Изменение поведения птиц под влиянием примесей в их корме NaNO₃ / А. Швейстите, Е. Римкуте, Д. Крегавичюте, В. Скукаускайте, В. Милюс // Ekologija. 1993. Nr. 3. P. 6–12.

1994 m.

Šveistytė A. Gamtos mokslų daktarui Justinui Petriui – 65 // Ekologija. 1994. Nr. 4. P. 70–71.

Šveistytė A., Jurkevič A. Effects of exposure to small amounts of lead and nitrates on development, reproduction and behaviour in poultry // Mokslinės konferencijos „Gyvulininkystė ir ekologija“ medžiaga. Kaunas, 1994. P. 66–70.

1995 m.

Šveistytė A. Dependence of self-protecting behaviour intensity on the activity of neurotransmission in birds // Biologija. 1995. Nr. 1–2. P. 171–174.

Šveistytė A., Matulienė J. Effect of NaNO₃ on changes in self-protecting behaviour induced by dopaminergic and noradrenergic agents in birds // Ekologija. 1995. Nr. 1. P. 31–38.

1996 m.

Šveistytė A., Jakimavičius A. Gyvūnų fiziologės Birutės Kuosaitės 75 metų sukaktį minint // Ekologija. 1996. Nr. 2. P. 89–90.

1997 m.

Jurkevič A., Šveistytė A. Profesoriumi Gabibui Cachajevui – 75 // Ekologija. 1997. Nr. 1. P. 82–83.

Šveistytė A. Effects of cholinergic system on the activity of self-protecting behaviour in quail (*Coturnix coturnix japonica*) under nitrate treatment // Ekologija. 1997. Nr. 3. P. 18–23.

Šveistytė A. Functional interaction of dopaminergic, cholinergic and noradrenergic systems in the regulation of the behaviour in quail (*Coturnix coturnix japonica*) // Biologija. 1997. Nr. 2. P. 81–87.

1998 m.

Šveistytė A. Gamtos mokslų daktarė Elena Rimkutė (1928 04 28) // Ekologija. 1998. Nr. 3. P. 85–86.

Šveistytė A. Jadvyga Kuizinaitytė-Sivickienė gamtos mokslų daktarė (1937 02 24–1997 12 01). In memoria // Ekologija. 1998. Nr. 2. P. 79.

Šveistytė A. Nikolojus Vaitonis – žymus gyvūnų lyginamosios elgsenos tyrėjas // Mokslotyriminkų mintys. Mokslotyriminkų istorikų medžiaga. Vilnius, 1998. P. 133–136.

Šveistytė A. The effect of sodium nitrate on dopamine receptors mediated or modulated behaviour in quails (*Coturnix coturnix japonica*); the role of serotonergic and noradrenergic transmissions in this process // Ekologija. 1998. Nr. 3. P. 30–39.

1999 m.

Jakimavičius A., Šarkova E., Šveistytė A. Dr. Genovaitės Daniulytės darbų bibliografija // Ekologija. 1999. Nr. 4. P. 68–72.

Šveistytė A. [vert.] G. Cachajevs. Genovaitė Daniulytė – mokslininkas ir žmogus // Ekologija. 1999. Nr. 4. P. 67–68.

Šveistytė A., Babonas J. The effect of small amount of sodium nitrate alone and in combination with serotonin synthesis inhibitor PCPA on the levels of carbohydrates, uric and haemoglobin in quail (*Coturnix coturnix japonica*) blood // Aktualūs medžiagų apykaitos klausimai: Šeštosios moksl. konf. ... medžiaga. Vilnius, 1999. P. 317–320.

2000 m.

Budrys E., Šveistytė A. Algimantui Jakimavičiui, entomologui ir mokslotyriminkui 60 metų // Mokslotyra. 2000. Nr. 5. P. 64–71.

Daniulytė G., Petrauskienė L., Šveistytė A. Elektros laukų naudojimo jūros žvejyboje biologinių ir techninių pagrindų tyrimai Lietuvoje // Technikos mokslų raida Lietuvoje: Mokslotyriminkų konf. pranešimai. Vilnius, 2000. P. 208–215.

Lubianskienė V., Šveistytė A. Gamtos mokslų daktarė Liucija Lesauskienė // Ekologija. 2000. Nr. 1. P. 42–43.

Šveistytė A. Gyvūnų fiziologijos tyrimams Ekologijos instituto Neurohumoralinės reguliacijos sektoriuje – 50 metų // Ekologija. 2000. Nr. 4. P. 72–74.

Šveistytė A. Personalinės bibliografijos – reikalingi leidiniai // Ekologija. 2000. Nr. 2. P. 41–42.

Šveistytė A. Progesterone effect on activated dopaminergic and attenuated cholinergic muscarinic systems on feather release and behavioural patterns in birds // *Biologija*. 2000. Nr. 2 (priedas). P. 228–231.

Šveistytė A. The role of monoaminergic and cholinergic neuroactive agents on the behavioural escaping movements and a rapid feather shedding in Japanese quails (*Coturnix coturnix japonica*) // *Acta zoologica Lituanica*. 2000. Vol. 10. No. 4. P. 95–106.

2001 m.

Šveistytė A. Nauja knyga zoologijos mokslotyroje // *Mokslotyra: Mokslo darbai*. 2001. Nr. 7. P. 122–123.

Šveistytė A. Ipolito Gasiūno diplominis darbas // *Biologas Ipolitas Gasiūnas* (spaudoje).

Šveistytė A. I. Gasiūno fiziologiniai tyrimai, vykdyti Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete // *Biologas Ipolitas Gasiūnas* (spaudoje).

Šveistytė A. The effect of sodium nitrate on escaping behaviour – the rapid feather release regulation in Japanese quail (*Coturnix coturnix japonica*) // *Ekologija*. 2001. Nr. 4. (spaudoje).

Šveistytė A., Rimkutė E. Eksperimentinių maketų paukščiams auginti kosminiuose laivuose išbandymai Žemės sąlygomis, atlikti Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos institute 1979–1988 m. // *Technikos mokslų raida Lietuvoje: Mokslo istorikų konf. pranešimai* (spaudoje).

Sudarė A. Jakimavičius, E. Šarkova